

Marek Antoni Nowicki

Europejski Trybunał Praw Człowieka - przegląd orzecznictwa (styczeń-marzec 2003 r.)

Palestra 48/5-6(545-546), 205-210

2003

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Marek Antoni Nowicki

Europejski Trybunał Praw Człowieka – przegląd orzecznictwa

(styczeń–marzec 2003 r.)

Prawo do życia (art. 2)

Nawet, gdyby uznać, iż kara śmierci jest nadal dopuszczalna na podstawie art. 2, arbitralne pozbawienie życia w rezultacie jej wymierzenia jest zakazane, bo prawo każdej osoby do życia podlega ochronie prawnej. Działanie arbitralne nie może być zgodne z prawem na podstawie Konwencji.

*Orzeczenie Ocalan v. Turcja, 12.3.2003 r.,
Izba (Sekcja) I, skarga nr 46221/99, § 202.*

Zakaz tortur (art. 3)

Względy porządku publicznego mogą skłaniać do tworzenia dla określonych kategorii więźniów zakładów karnych o reżimie maksymalnego bezpieczeństwa. Art. 3 Konwencji wymaga jednak od państw zapewnienia takich warunków, aby osadzeni w nich skazani byli pozbawieni wolności z poszanowaniem godności, a sposób i metoda egzekucji tego środka nie powodowała zagrożeń i udręki przekraczającej nieuniknione cierpienie związane z aresztowaniem.

*Orzeczenie Van der Ven v. Holandia, 4.2.2003 r.,
Izba (Sekcja) I, skarga nr 50901/99, § 50.*

Należy zapewnić warunki, by – uwzględniając praktyczne wymagania pozbawienia wolności – zdrowie i dobro więźnia były odpowiednio zabezpieczone.

*Orzeczenie Van der Ven v. Holandia, 4.2.2003 r.,
Izba (Sekcja) I, skarga nr 50901/99, § 50.*

Można by przyjąć, iż kara śmierci w okresie pokoju nie jest już akceptowana i uważana za nieludzką formę kary, niedopuszczalną na podstawie art. 3.

*Orzeczenie Ocalan v. Turcja, 12.3.2003 r.,
Izba (Sekcja) I, skarga nr 46221/99, § 196.*

Prawo do rzetelnego procesu sądowego (art. 6 ust. 1)

Biuro pomocy prawnej przyznało pomoc, chociaż reprezentacja przez adwokata nie była obowiązkowa. Uważało, iż fachowa pomoc była ważna, bo przeciwnikiem procesowym był adwokat. Trzech adwokatów kolejno rezygnowało, skarżący nie miał więc żadnej rzeczywistej pomocy prawnej. Dziekan izby adwokackiej, po dowiedzeniu się o tych rezygnacjach, powinien znaleźć innych na ich miejsce. Nie można było mieć pretensji do skarżącego, iż – ze względu na postawę dziekana i adwokatów – nie domagał się ponownie przyznania pomocy, widząc, iż pozostaje ona tylko na papierze. Możliwość osobistego udziału w sprawie, w której przeciwnikiem był adwokat, nie gwarantowała dostępu do sądu na warunkach pozwalających skutecznie korzystać z równości broni nieodłącznej od pojęcia „rzetelny proces sądowy”.

*Orzeczenie Bertuzzi v. Francja, 13.2.2003,
Izba (Sekcja) II, skarga nr 36378/97, § 30-31.*

Obowiązek zachowania rozsądnej długości postępowania nie może być interpretowany tak samo w wypadku trybunału konstytucyjnego i sądu powszechnego. Do Trybunału Europejskiego należy jednak ostateczna kontrola przestrzegania tego obowiązku z uwzględnieniem okoliczności sprawy i kryteriów wynikających z orzecznictwa.

*Orzeczenie Niederboster v. Niemcy, 27.2.2003 r.,
Izba (Sekcja) III, skarga nr 39547/98,
§ 43 – dot. przewlekłości postępowania
przed Federalnym Trybunałem Konstytucyjnym*

Jeśli ustawa uzależnia dostęp do zawodu od określonych warunków, które zainteresowany spełnia, ma on prawo dostępu do tego zawodu.

*Orzeczenie Chevrol v. Francja, 13.2.2003 r.,
Izba (Sekcja) II, skarga nr 49636/99, § 49.*

Art. 6 ust. 1 wymaga, aby sąd rozstrzygający spór dotyczący praw i obowiązków cywilnych był właściwy do rozważenia wszystkich kwestii faktycznych i prawnych istotnych z punktu widzenia tego sporu.

*Orzeczenie Chevrol v. Francja, 13.2.2003 r.,
Izba (Sekcja) II, skarga nr 49636/99, § 77.*

Zaniedbanie władz podjęcia środków koniecznych do wykonania wyroku sądowego pozbawia art. 6 ust. 1 Konwencji wszelkiego realnego znaczenia.

*Orzeczenie Jasiuniene v. Litwa, 6.3.2003 r.,
Izba (Sekcja) IIII, skarga nr 41510/98, § 31.*

Sformułowanie „ustanowiony ustawą” dotyczy nie tylko podstawy prawnej istnienia sądu, ale również jego składu w każdej sprawie.

*Orzeczenie Posokhov v. Rosja, 4.3.2003 r.,
Izba (Sekcja)II, skarga nr 63486/00, § 37.*

Immunitet parlamentarny – szerszy lub węższy – odwołuje się do długowiecznej praktyki gwarantującej reprezentantom społeczności swobodne wypowiedanie się i uniemożliwiają-

cej stronicznie ich ściganie. Nie byłoby jednak słuszne odrzucenie prawa do sądu za każdym razem, gdy wypowiedzi pochodzą od członka parlamentu.

*Orzeczenie Cordova v. Włochy (nr 2), 30.1.2003 r.,
Izba (Sekcja) I, skarga nr 45649/99, § 56, 64.*

Domniemanie niewinności (art. 6 ust. 2)

Domniemanie niewinności nie ogranicza się do postępowań karnych w toku. W pewnych wypadkach odnosi się również do decyzji sądowych podejmowanych po ich umorzeniu lub po wydaniu wyroku uniewinniającego.

*Orzeczenie Hammern v. Norwegia, 11.2. 2003 r.,
Izba (Sekcja) III, skarga nr 30287/96, § 41.*

Przy ocenie, w jakim zakresie art. 6 ust. 2 ma zastosowanie, duże znaczenie mają podstawy przyznania lub odmowy przyznania odszkodowania.

*Orzeczenie Hammern v. Norwegia, 11.2. 2003 r.,
Izba (Sekcja) III, skarga nr 30287/96, § 45.*

Rządy prawa i pojęcie rzetelnego procesu sądowego nie zezwalają władzy ustawodawczej ingerować w wymiar sprawiedliwości dla wywarcia wpływu na sądowe rozstrzygnięcie sporu. Art. 6 ust. 1 nie można jednak interpretować w sposób uniemożliwiający jakąkolwiek ingerencję władz publicznych w toczące się postępowanie sądowe, którego są stroną.

*Orzeczenie Forrer-Niedenthal v. Niemcy, 20.2.2003 r.,
Izba (Sekcja) III, skarga nr 47316/99, § 60–61.*

Zakaz karania bez podstawy prawnej (art. 7)

Gwarancja zawarta w art. 7 – istotny element rządów prawa – zajmuje ważne miejsce w systemie ochrony na podstawie Konwencji.

*Orzeczenie Veeber v. Estonia (nr 2), 21.1.2003 r.,
Izba (Sekcja) IV, skarga nr 45771/99, § 29.*

Art. 7 nie ogranicza się do zakazu retroaktywnego stosowania prawa karnego na szkodę oskarżonego, ale obejmuje także zasadę, iż jedynie prawo może definiować przestępstwo i określać karę (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) oraz zasadę, zgodnie z którą prawa karnego nie można interpretować rozszerzająco na szkodę oskarżonego.

*Orzeczenie Veeber v. Estonia (nr 2), 21.1.2003 r.,
Izba (Sekcja) IV, skarga nr 45771/99, § 30.*

Prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego (art. 8)

Ludzie mają żywotny interes, aby uzyskać informacje konieczne do poznania i zrozumienia ich dzieciństwa oraz wczesnego okresu rozwoju.

*Orzeczenie Odievre v. Francja, 13.2.2003 r.,
Wielka Izba, skarga nr 42326/98, § 29.*

Każdy ma prawo znać swoje pochodzenie. Nie można jednak nie respektować życzenia matki, która chce pozostać anonimowa.

*Orzeczenie Odievre v. Francja, 13.2.2003 r.,
Wielka Izba, skarga nr 42326/98, § 44.*

Poza konfliktem interesów problemu anonimowych urodzeń nie można rozważać z pominięciem ochrony innych osób, głównie adopcyjnych rodziców, ojca i innych członków biologicznej rodziny. Ujawnienie przez władze, kto jest naturalną matką, bez zgody tej kobiety, mogłoby wiązać się z poważnym ryzykiem nie tylko dla matki, ale także dla rodziny adopcyjnej, która wychowała dziecko. Także dla jego biologicznego ojca i rodzeństwa. Każdy z nich ma bowiem prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego.

*Orzeczenie Odievre v. Francja, 13.2.2003 r.,
Wielka Izba, skarga nr 42326/98, § 44.*

Ochrona na podstawie art. 8 może obejmować również kancelarię osoby uprawiającej wolny zawód.

*Orzeczenie Roemen i Schmit v. Luksemburg, 25.2.2003 r.,
Izba (Sekcja) IV, skarga nr 51772/99, § 64.*

Przy ocenie, czy ograniczenie biernego prawa wyborczego ze względu na przeszłość polityczną było zamachem na prawo do poszanowania życia prywatnego, Trybunał podkreślił, iż dane te nie były objęte tajemnicą ani poufne, ale swobodnie dostępne w archiwach publicznych. Władze nie podjęły żadnych specjalnych działań, aby je uzyskać, nie były one archiwizowane ani w inny sposób rejestrowane, aby móc posłużyć się nimi w przyszłości. Działalność polityczna skarżącej wiązała się z wydarzeniami w okresie historycznym upadku Związku Radzieckiego i była szeroko publicznie znana. Skarżąca była znanym politykiem, aktywnie uczestniczącym w ówczesnym życiu politycznym. Była członkiem Rady Najwyższej Łotwy z ramienia partii komunistycznej. Działalność w partii była głównie częścią jej życia publicznego, a nie prywatnego, nie było więc ingerencji w rozumieniu art. 8 Konwencji.

*Decyzja Zdanoka v. Łotwa, 6.3.2003 r.,
Izba (Sekcja) I, skarga nr 58278/00*

Swoboda wypowiedzi (art. 10)

W demokratycznym społeczeństwie każdy może komentować i krytykować wymiar sprawiedliwości i jego funkcjonariuszy. Krytyka taka nie może jednak przekroczyć pewnych granic.

*Orzeczenie Lešnik v. Słowacja, 11.3.2003 r.,
Izba (Sekcja) IV, skarga nr 35640/97, § 55.*

Prokuratorzy są urzędnikami uczestniczącymi w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. W ten sposób są częścią mechanizmu sądowego w szerszym tego słowa znaczeniu. W interesie ogólnym leży, aby korzystali – podobnie jak sędziowie – z publicznego zaufania. Może więc okazać się konieczne, aby państwo objęło ich ochroną przed bezpodstawnymi oskarżeniami.

*Orzeczenie Lešnik v. Słowacja, 11.3.2003 r.,
Izba (Sekcja) IV, skarga nr 35640/97, § 54.*

Ochrona dziennikarskich źródeł informacji jest jednym z podstawowych warunków wolności prasy. Bez niej źródła mogą zrezygnować z pomocy prasie w informowaniu opinii publicznej o sprawach wzbudzających publiczne zainteresowanie. W rezultacie ważna funkcja prasy – publicznego obserwatora, może być osłabiona, a zdolność prasy przekazywania dokładnych i wiarygodnych informacji – ograniczona. Ze względu na znaczenie ochrony źródeł dla wolności prasy w demokratycznym społeczeństwie ingerencja jest niezgodna z art. 10 Konwencji, jeśli nie uzasadniają jej wymagania interesu publicznego ważniejszego od ochrony źródeł. Ograniczenia poufności źródeł dziennikarskich wymagają szczególnie skrupulatnej kontroli Trybunału.

*Orzeczenie Roemen i Schmit v. Luksemburg, 25.2.2003 r.,
Izba (Sekcja) IV, skarga nr 51772/99, § 46.*

Przeszukanie mające doprowadzić do ujawnienia źródła informacji dziennikarza – niezależnie od jego rezultatów – jest poważniejszą ingerencją niż wezwanie do ujawnienia tożsamości źródła.

*Orzeczenie Roemen i Schmit v. Luksemburg, 25.2.2003 r.,
Izba (Sekcja) IV, skarga nr 51772/99, § 57.*

Wolność zgromadzania się i stowarzyszania się (art. 11)

Prawo do swobody zgromadzania się jest w społeczeństwie demokratycznym prawem fundamentalnym i – tak jak prawo do swobody wypowiedzi – jedną z jego podstaw. Nie można więc go restrykcyjnie interpretować. Obejmuje spotkania prywatne i publiczne, zgromadzenia w jednym miejscu i publiczne pochody. Mogą korzystać z niego pojedyncze osoby oraz organizatorzy zgromadzeń.

*Orzeczenie Djavit An v. Turcja, 20.2.2003 r.,
Izba (Sekcja) III, skarga nr 20652/92, § 56.*

Państwa muszą nie tylko chronić prawo do pokojowego zgromadzania się, ale również powstrzymać się przed nieuzasadnionymi pośrednimi ograniczeniami tego prawa.

*Orzeczenie Djavit An v. Turcja, 20.2.2003 r.,
Izba (Sekcja) III, skarga nr 20652/92, § 57.*

Chociaż art. 11 chroni jednostkę głównie przed arbitralną ingerencją władz publicznych, może również istnieć pozytywny obowiązek władz zapewnienia skutecznego z niego korzystania.

*Orzeczenie Djavit An v. Turcja, 20.2.2003 r.,
Izba (Sekcja) III, skarga nr 20652/92, § 57.*

Ochrona mienia (art. 1 Protokołu nr 1)

Art. 1 Protokołu nr 1 nie gwarantuje prawa do nabywania własności. Nie można go również interpretować w sposób prowadzący do ograniczenia swobody państw do wyboru warunków zwrotu mienia odebranego w okresie przed ratyfikacją Konwencji.

*Orzeczenie Jantner v. Słowacja, 4.3.2003 r.,
Izba (Sekcja) IV, skarga nr 39050/97, § 34.*

Zakaz dyskryminacji (art. 14)

Orientacja seksualna jest objęta art. 14 Konwencji, a uzasadnienie opartego na niej zróżnicowania wymaga szczególnie poważnych racji. We wcześniejszych sprawach dotyczących art. 209 kodeksu karnego Austrii Europejska Komisja Praw Człowieka stwierdziła, iż nie było naruszenia Konwencji, jednak później, w sprawie *Sutherland v. Wielka Brytania* (nr 25186/94), uznała, iż z braku jakiegokolwiek obiektywnego i rozsądnego usprawiedliwienia utrzymywanie wyższej granicy wieku zgody na stosunki homoseksualne niż na stosunki heteroseksualne narusza art. 14 w połączeniu z art. 8 Konwencji. Komisja uwzględniła ostatnie wyniki badań, z których wynika, iż większość państw Rady Europy nie wprowadza w takich wypadkach różnych granic wiekowych. Władze austriackie nie przedstawiły żadnych przekonujących i poważnych racji usprawiedliwiających utrzymanie w mocy art. 209 kodeksu karnego, i w rezultacie skazania skarżących.

*Orzeczenie L. i V. v. Austria, 9.1.2003 r.,
Izba (Sekcja) I, skargi nr 39392/98 i 39829/98,
§ 47–54 – dot. różnego wieku zgody na stosunki homoseksualne i heteroseksualne.*

Wymogi dopuszczalności (art. 35)

Trybunał przypomniał i przyjął pogląd Komisji dotyczący okresów zwłoki po przysłaniu przez skarżącego pierwszego listu. Jeśli nastąpił długi okres oczekiwania na przedstawienie dalszych informacji, należy zbadać szczególne okoliczności tej sytuacji, a dopiero później podjąć decyzję, jaką datę uznać za datę wniesienia skargi przerywającą bieg wymaganego terminu sześciu miesięcy.

*Decyzja Nee v. Irlandia, 30.1.2003 r.,
Izba (Sekcja) III, skarga nr 52787/99.*